

Magyarország Nemzeti Atlasza

Kartográfiai Vállalat, Budapest, 1989

Nemcsak számos tudományterület, hanem a természettudományok széles köre, sőt a termelés és társadalom számára is különleges esemény Magyarország Nemzeti Atlaszának a megjelenése, amely a Magyar Tudományos Akadémia Földrajztudományi Kutató Intézetének irányításával készült. A tizenegy-tagú Szerkesztőbizottság élén Pécsi Márton állt. A vállalkozás méreteire jellemző, hogy közel 200 intézmény támogatta az atlasz kiadását és működött közre a feladat végrehajtásában. 180 szakember szerepel az atlaszban, mint a térképek szerzői, szerkesztői és közreműködői. Ugyancsak tekintélyes azon szakemberek száma, akik a térképeket, magyarázó szövegeket bírálták, fordították és nem utolsósorban, megrajzolták és sokszorosították.

A térképanyag tizenkilenc fejezetre oszlik. Ezek közül az első a Bevezető Térképeket tartalmazza, aránylag kisléptékben 1:4 000 000 - 1:145 000 000-ig. E fejezetben már szerepelnek úrfotók is.

A "Felmérés és térképezés" című II. fejezet régi, gyakran többszáz éves térképeket mutat be: részben katonai felméréseket, részben földmérési alaptérképet, közmű és agrotopográfiai térképeket.

Az Atlasz III. fejezete a domborzati viszonyokat foglalja össze, amelyben a domborzattípusok és geomorfológiai térképek szerepelnek, különböző méretarányban.

Nagy témát foglal össze az Atlasz "Földtan és geofizika" című fejezete, amelyben a geológiai történet, annak fázisai, valamint a mérnökgeológia, az ásványi nyersanyagok és energiahordozók, sőt még a vízföldtan is szerepel. Ugyanebben a fejezetben kapott helyet a térerősség és mágneses viszonyok térképezése, továbbá a hőáramtérkép és a geológiai mozgások térképe.

A könyv V. fejezete részletesen foglalkozik az éghajlattal, mert egyaránt felöleli a napsugárzást, a középhőmérsékletet és annak szezonális eloszlását, sőt a havi csapadékösszegeket is. Ugyancsak ebben a fejezetben található térképek a párolgásról és egyes mezőgazdasági növények területeinek középhőmérsékletéről, sőt néhány biológiai és mezőgazdasági adatsorról is. A fejezet a meteorológiai állomáshálózat térképével záródik.

A VI. fejezet a "Felszíni és felszín alatti vizek" címet viseli, és ebben a vízföldrajzi térképek mellett az ár- és belvízvédelem, a vízmérlegek, a talajvizek maximális és minimális szintje ugyanúgy szerepelnek, mint a rétegvizek és vízminőségi tulajdonságai. Aránylag nagyléptékű térképek mutatják be az ásványi- és hévizeket, valamint a réteg-, karst- és parti szűrésű készleteket. A hidrológiai észlelőhálózatról is találunk 1:1 500 000 arányú térképet.

E lap olvasói számára talán leglényegesebb a VII. fejezet, amely a talajokkal foglalkozik és a következő térképeket tartalmazza:

- Genetikai talajtérkép /1:1 000 000/;
- FAO Talajtérkép /1:10 000 000/;
- Talajlepusztulás /1:2 000 000/;
- A talajok agyagásvány-társulásai /1:2 000 000/
- Meliorációs tevékenység /1:4 000 000/
- A talajjavítást igénylő talajok elhelyezkedése /1:4 000 000/
- Talajjavítás 1947-1985 /1:4 000 000/
- A talajok vízgazdálkodási tulajdonságai /1:1 000 000/
- A talajok anyagforgalmának alapvető típusai /1:2 000 000/
- A talajok vízháztartásának alapvető típusai /1:2 000 000/ léptékben.

A VIII. fejezet címe "Biogeográfia, természeti tényezők körzetei és tájak". A "Természet- és környezetvédelem" című IX. fejezetben kapnak helyet a vízminőségi adatok éppúgy, mint a levegőszennyezettség és zajkibocsátás értékei.

A X. fejezet /Népesség, települések, lakás- és közműellátottság címmel/ több mint 100 év távlatából ad térképeket a települések lélekszámáról, amellyel a térképeket tartalmaz a népesség kor, nem és gazdasági aktivitás szerinti megoszlásáról. Gazdag anyagot tartalmaz a települések típusairól, az agglomerációról, pénz- és biztosításiügyről, a lakások számáról és minőségéről. A legterjedelmesebb fejezetek közé tartozik.

A XI. fejezet az egészségügyről, a XII. fejezet pedig az oktatás, köznevelődés és sport tárgykörében tartalmaz számos térképet.

A XIII. fejezet "Ipar- és építőipar" címmel ugyancsak az Atlasz terjedelmesebb fejezetei közé tartozik. Sajnos, adatainak egy része legfeljebb történelmi értékkel bír, hiszen a benne foglalt információk jelentős része gyorsan megváltozott.

Hasonló megállapítások tehetők az Atlasz XIV. fejezetéről, amely a "Mezőgazdaság és élelmiszeripar" címet kapta és az Atlasz legterjedelmesebb fejezete. Igen részletes információkat és térképeket tartalmaz a földhasznosítás, a művelési ágak, a különböző értékesítési formák, a nagyüzemek növénytermesztése, állattenyésztése, gépesítése vonatkozásában éppúgy, mint az állóeszközök és a termelés hatékonysága tekintetében. Ugyancsak térképekkel szolgál a jövedelmezőségről, a munka termelékenységéről, a befektetés-jövedelem arányokról.

A szántóföldi gazdálkodás mellett térképeket mutat be az erdőgazdálkodásról, vízgazdálkodásról és vadászatról, valamint a mezőgazdasággal kapcsolatos ipari tevékenységről, mint például a malomipar, növényolajipar, tartósítóiipar, tejipar, boripar, söripar.

A "Közlekedés, posta és távközlés" című XV. fejezetben ismertetik a közlekedési hálózattal, a vasúti személy- és áruforgalommal, a közúti forgalommal, a megyeszékhelyek időbeli elérhetőségével kapcsolatos térképeket, továbbá a folyami kikötők és rakodóhelyek áruforgalmát, a hajózás főbb mutatóit és a légi közlekedést bemutató információkat is. Ebben a fejezetben találhatjuk a távbeszélő- és telephálózat, a postai levél- és csomagforgalom, hírlap-terjesztés, a rádióműsor- és televízióműsor-ellátottság, valamint a főváros belső területének forgalmi terhelését bemutató térképeket ill. adatokat is.

A XVI. fejezet a belkereskedelemmel, vendéglátással és szolgáltatással foglalkozik. Meg kell jegyezni, hogy az anyag kivétel nélkül az 1985. évi helyzetet rögzíti 1:1 500 000-1:4 000 000 léptékig terjedő térképeken.

A XVII. fejezet az idegenforgalom helyzetéről ad térképeket, főleg 1:1 500 000 léptékben az 1984-1986 évi helyzet alapján.

A XVIII. fejezet a külkereskedelem 1984. évi állásáról közöl adatokat, míg az utolsó, XIX. fejezet, a területi tervezés információit tartalmazza a budapesti agglomeráció, a balatoni üdülőkörzet, Debrecen város és Őriszentpéter alapján.

A közel 300 oldalas térképanyagot követően több, mint száz oldal a magyarító szövegek terjedelme, melyet közel száz szerző ill. szerkesztő készített. A magyarító szövegek beosztása megfelel az Atlasz előbbiekben ismertett tizenkilenc fejezetének, és segítséget nyújt abban, hogy a térképek értelmezhetők legyenek, ill. további adatokkal, ábrákkal és információkkal szolgál a térképek adatainak felhasználásához és további alkalmazásához.

A magyarító szöveg módot nyújt arra, hogy a térképek rövid és tömör jelmagyarázatán túlmenően gazdagabb információ-anyaggal szolgáljon az olvasók számára, s nem egy esetben értelmezést és magyarázatot is ad.

Mind a térképanyag, mind pedig a magyarítószövegek két nyelven, magyarul és angolul készültek el. Ez lehetőséget nyújt ahhoz, hogy Magyarország Nemzeti Atlaszát a hazai felhasználókon kívül nemzetközileg is megismerhessék.

Az Atlasz jelentős hozzájárulás a tudományos és népgazdasági ismeretek összefoglalásához és hasznosításához és szinte a tudomány- és társadalmi tevékenység minden területén hosszú időre alapot nyújt hazánk természeti és gazdasági viszonyainak jobb megismeréséhez és rendszerbe foglalásához.

SZABOLCS ISTVÁN

MTA Talajtani és Agrokémiai
Kutató Intézete, Budapest

Érkezett: 1991. szeptember 19.